
Jak dál ve vysokém školství

Jak dál ve vysokém školství

ČRO, 28.12.2007, 22:10, pořad: Studio STOP

Jana ŠMÍDOVÁ, moderátorka

Příjemný večer, vážení posluchači a vážené posluchačky. I dnes je pro vás připravena inventura Studia Stop, od jejíhož mikrofonu vás tentokrát vítá Jana Šmídová. Jak jistě víte, v pravidelných pátečních inventurách nabízíme ukázky odvysílaných pořadů, v nichž my, všichni kolegové v redakci aktuální publicistiky mapujeme týden co týden politické, hospodářské, společenské a také kulturní dění doma i ve světě. Dnešní vydání inventury Studia Stop bude, i vzhledem k právě se blížícímu konci roku poněkud odlišné. Spolu s kolegy vám nabídneme rozhovory, komentáře a informace o tom, co nás v uplynulých měsících zaujalo, co jsme považovali za důležité, co nám utkvělo v paměti, co nás bavilo. A začínáme pohledem Terezie Jiráskové na dění ve veledůležitém resortu, v oblasti školství a vědy. Jaké jsou vyhlídky českého vysokého školství pro příští rok z pohledu dvou významných osobností, děkana Fakulty informatiky Masarykovy univerzity v Brně a senátora Jiřího Zlatušky a také profesora amerikanistiky na Olomoucké univerzitě Josefa Jařaba? Z čísel, které školství a věda dostanou, je zřejmé, že si tyto oblasti nepolepší. V letošním roce šlo do vysokých škol dvacet pět celých osm desetin miliardy, příští rok to bude dvacet tři celých šest desetin miliardy. Do vědy putovalo pětadvacet miliard a v roce 2008 se věda může těšit jen na třídvacet miliard. Jak to vysoké školy pocítí? Prozradil kolegyni Terezii Jiráskové Jiří Zlatuška.

Jiří ZLATUŠKA, senátor, děkan Fakulty informatiky, Masarykova univerzita Brno

Je samozřejmé, že v okamžiku, kdy se vláda rozhodla šetřit, tak že v tom státním rozpočtu nemohou být prostředky na nějaký velký nárůst. Je smutné, že ty společenské priority obecně nejsou nastaveny tak, že bychom raději podporovali vzdělání než neefektivní výdaje, které se odehrávají v jiných částech státního rozpočtu včetně takových věcí, jako finance pronájmu nadzvukových letadel nebo alokace peněz na nákup velkého počtu transportérů, ale takovou strukturální změnou rozpočtu, ten vyžadoval podstatně delší dobu, ten problém u těch financí nicméně není takový, že je ta situace úplně neřešitelná, protože v řadě případů ty peníze jsou používány hodně neefektivním způsobem, zejména v prostředí vysokých škol bych viděl hodně možností v tom, že se odstraní řada těch dotačních titulů, které jsou jaksi navázány na nějaké byrokratické schvalování nebo kontrolování z ministerstva.

Terezie JIRÁSKOVÁ, redaktorka

Kvůli chybám a problémům s čerpáním z evropských strukturálních fondů odstoupila, jak známo, tehdejší ministryně školství Dana Kuchtová. Senátor Zlatuška dále osvětluje, v jaké fázi je práce s operačními programy právě nyní a umíme z nich peníze vůbec čerpat?

Jiří ZLATUŠKA, senátor, děkan Fakulty informatiky, Masarykova univerzita Brno

Ty programy ještě vlastně nenastartovaly ten operační program vzdělání, průceschopnost, ten byl teprve odsouhlasen, ty první výzvy k podávání projektu, ty teprve přijdou, operační program Výzkum a vývoj pro inovace, ten se stále ještě připravuje a nebyl ještě dojednan s Bruslem, takže tam bohužel z hlediska faktického čerpání tam nemohlo dojít zatím k ničemu, ale obecně si myslím, že je hodně smutné vidět na řadě míst snahu vnímat ty evropské peníze nikoli jako příležitost k vytvoření nějaké nové kvality nad ten současný systém, ale jenom k něčemu, co by hodně připomínalo plošné nalítí peněz do té současné struktury. Je to hodně vidět i na tom programu Výzkum a vývoj pro inovace. V okamžiku, kdy v tom vysokoškolském prostředí se mluví třeba o tom, že vzhledem k tomu, že ty peníze jsou určeny na regionální rozvoj, do kterého nepatří Praha, protože má hodně vysoké HDP na hlavu, takže by vlastně byly i úvahy od představitelů některých vysokých škol, že by investiční peníze rozdělované ze státního rozpočtu neměly jít na mimopražské instituce,

ale /nesrozumitelné/ těm pražským a ty mimopražské si přece mohou přijít na ty evropské peníze. Nevidí se zde ta nová kvalita, kterou to má přinést, ale tohle všechno bude ještě hodně záležet na tom, jak se podaří ministerstvu školství zvládnout vyhlášení těch programů, vyhodnocování návrhů projektů a to, aby ty peníze nepřišly nějakým způsobem vniveč, aby po skončení toho finančního období zde byl skutečně vidět viditelný, konkrétní efekt.

Terezie JIRÁSKOVÁ, redaktorka

V koaliční smlouvě této vlády stojí, že školné nezavede. Je tam i to, že zahájí debatu o větším zapojení privátních zdrojů do školství. Existují důležitější problémy v českém školství, než zavedení školného?

Jiří ZLATUŠKA, senátor, děkan Fakulty informatiky, Masarykova univerzita Brno

Já si myslím, že školné je absolutně nevyhnutelné, že je to už několikátá vláda, která to tímto způsobem obchází a říká, že školné nezavede. Ta formulace, kterou jste mi z vládního prohlášení četla, tu považuji za hodně nešťastnou a kdybych autory podezřival, že si tohle opravdu myslí, tak by to bylo svědectvím o naprosté neznalosti té problematice. Zavedení školného je dneska jednoznačně doporučováno v organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj OECD, to je zhruba měsíc starý závěr expertní evaluace vysokoškolských systémů v členských zemích OECD. Já osobně bych byl pro ten jednoduchý způsob, který jsme svého času navrhovali v Senátu, čili přímé platby v té výši přibližně orientačně tisíce korun na měsíc, možnosti vysokých škol, aby si určily kolik a jestli tady tohoto využijí a samozřejmě doprovázené systémem půjček a sociálním zabezpečením studentů. Žádný návrh na školné, nikdy v něm nechybělo postarání se o sociální stipendia a o výdaje pro ty, kteří by neměli na to školné, nemohli by si je dovolit. Ale je dobré si uvědomit, že v okamžiku, kdy se zvyšuje počet studujících na vysokých školách, kdy v rozvinutých zemích včetně naší by to mělo být zhruba těch padesát procent populačního ročníku, který nastupuje do bakalářského studia, tak je absolutně nemyslitelné hradit všechno čistě z veřejných zdrojů a nezapojit do toho ty privátní zdroje těch konkrétních vzdělávaných studentů. Ta obecná formulace zapojení soukromých zdrojů bez toho, aby se řeklo, že to bude školné, že to pochází od těch studentů, tam vidím problém v tom, že soukromé subjekty nemají důvod mít zájem financovat vzdělávání lidí, kteří nemají potom nějakou umístěnku, nějakou povinnost nastoupit zrovna k nim, že tady tyhle ty peníze prostě tímto způsobem do toho systému nemohou přijít. Navíc tam chybí přirozený regulativ po struktuře nabídky studijních oborů i poptávky po nich. Dneska je problém v tom, že návrh rozpočtu, o kterém se uvažuje na ministerstvu školství, se zpátky vrací do ducha, který byl za Eduarda Zemana, za Petry Buzkové došlo k velké změně pozitivní tady v tomhle smyslu a bohužel to, co jsem jako člen předsednictva Rady vysokých škol nedávno slyšel, svědčí o návratu zpátky. Totiž před přijímacím řízením se s vysokými školami dohadují počty studentů, které vysoké školy mohou přijímat a zdůvodňuje se to tím, že je jenom jakési omezené množství peněz, které na ty studenty bude. S touto věcí bych sice souhlasil, ale problém je v tom, že poté, co proběhnou přijímací řízení, tak jsou některé školy, které přijmou větší počet studentů, protože prostě měly dostatek kvalifikovaných uchazečů a byl o ně velký zájem a jiné školy tady tyhle ty počty nedočerpají. A celková bilance vypadá tak, že zhruba stejné množství, které je přečerpáno na jedněch školách, tak je na těch jiných školách, o které není zájem, vyčerpáno není a ministerstvo se k tomu má znovu tendenci chovat takovým způsobem, že nedá těm, kteří takzvaně v uvozovkách porušili pravidla a vyšli zájmu o studium dostatečně vstříc a bude je krátiť, nehledá se žádná forma penalizace k těm, kteří ty peníze nedočerpali. Přitom zde není ta výmluva o tom, že není dostatek peněz, protože ten celkový počet studentů je ten, se kterým se v těch jednáních o počtu studentů počítalo. Druhý problém, který s tím souvisí, je, že tím, že studenti s sebou neunesou jakési symbolické vyjádření toho, že to studium není zadarmo, že něco stojí, tak je velice snadné se na studium prostě vykašlat, zahájit je a poté v okamžiku, kdy to tomu dotyčnému nebo té dotyčné nejde, tak z toho jít pryč a nemít pocit, že tímto vzniká jakýsi závazek, minimálně závazek se tomu studiu věnovat. Toto všechno by školné spravilo.

Terezie JIRÁSKOVÁ, redaktorka

Resort školství má zánovního ministra, jímž je Ondřej Liška, poslanec za Stranu zelených a stranický expert pro zahraniční vztahy. Jak hodnotí první Liškovy kroky amerikanista z Olomoucké univerzity Josef Jařab? A co soudí o vyhlídkách vysokého školství pro rok 2008?

Josef JAŘAB, amerikanista, Olomoucká univerzita

Pana ministra znám delší dobu. Myslím si, že je to velmi racionální, erudovaný, schopný člověk. Pochopitelně jak bude vypadat vysoké školství v roce 2008 říci v této chvíli a myslet si, že bude vypadat nějak moc jinak než vypadá dnes by asi byla utopie a my si musíme také říci vlastně, v čem bychom chtěli, aby bylo jiné. To je trochu, bych řekl, složitá otázka na jednoduchou odpověď, ale řekl bych, že jedna z důležitých věcí, která ještě našemu vysokému školství prostě chybí, je dotáhnout potenciál, který byl dán i tou boloňskou výzvou, tedy boloňským programem. To znamená, dotáhnout diferenciaci, divezifikaci našeho vysokého školství, a to nejen na ty tři linie, to znamená, bakalářské, magisterské a doktorské studium, ale také se podívat, které instituce na co mají a konečně prostě udělat ten radikálnější krok, a to jak ve financování, tak potom v organizování /nesrozumitelné/ nějakých programů, k tomu, abychom opravdu mohli si i na našem území vytvářet programy na různých vysokých školách, které mají mezinárodní úroveň, to znamená, jakési ty, jak se říká, research universities, vědecky zaměřené vysoké školy, proti těm, které mají vychovávat na té nejlepší úrovni znalosti v tom kterém oboru, ale je trochu nesmyslné neustále tvrdit i při schvalování nových vysokých škol,

anebo programů, že očekáváme od všech, že budou mít vědeckovýzkumný program, čili vědeckovýzkumnou část a tu editační, protože ten základní takový požadavek, jak se říká, jednota vědy nebo vědeckého bádání a výuky se dá také samozřejmě interpretovat tak, že to musí být v souladu, že tedy někdo, protože ne všichni mají tedy nějak, ať už kapacitu tedy nějak, bych řekl, i knihovnu nebo vůbec intelektuální a nebo odbornou na to, aby byly špičkovými pracovišti. Takže toto je, já si myslím, jeden ze základních takových problémů našeho vysokého školství. A teď pochopitelně návaznost na to školství širší, to znamená, evropské, jakým způsobem my vstupujeme a jak budeme my přispívat k tomu rozvoji toho evropského vědeckovýzkumného programu a prostoru, jak se říká, a toho vzdělávacího. Zatím se rozbíhá celý ten program Erasmus a já si myslím, aspoň z vlastní zkušenosti třeba na Olomoucké univerzitě, že je docela úspěšný a že si myslím, se v tom neztrácíme a studenti, kteří tu jsou z různých zemí, mohou konstatovat, že určitě bych já teda nějak řekl, že takovýto program třeba v roce devadesát, devadesát dva bychom těžko mohli nabídnout v cizích jazycích, většinou v angličtině, jako nabízíme dnes a že to je prostě dobře.

Jana ŠMÍDOVÁ, moderátorka